

державними та міжнародними нормативами, право на якісну, доступну освіту, як і їхні однолітки. В реальному житті часто буває складно реалізувати ці права. Упереджене та стереотипне ставлення суспільства до таких осіб – одна із проблем над вирішенням якої працюють фахівці в галузі педагогіки, психології та соціології. Завдання вчителів, працівників психологічної служби, соціальних педагогів, зрештою всіх учасників освітнього процесу та й кожного свідомого громадянина – підготувати до життя в суспільстві, створити умови та допомогти адаптуватися кожній дитині з особливими освітніми потребами, щоб жодна з них не відчувала себе зайвою, не бажаною та іншою.

Виховання толерантності повинне починатися з дошкільного та молодшого шкільного віку. Можна виділити декілька аспектів виховання толерантного суспільства до осіб з особливими освітніми потребами: виховання дорослих та виховання дітей.

Виховання дорослих включає виховання педагогів та виховання батьків інших учасників освітнього процесу, адже саме вони зразок для наслідування. Виховання дітей включає: виховання старшокласників, виховання учнів, де навчається дитина з особливими освітніми потребами, виховання інших учнів закладу освіти, припинення негативних реакцій одних дітей відносно інших. Лише спільними зусиллями педагогів та батьків можна виховати толерантне інклюзивне середовище Нової української школи.

І, наостанок, зазначимо: формування толерантності кожен повинен починати з себе. У формуванні толерантного інклюзивного середовища в НУШ важливості набуває розвиток вміння розуміти почуття і стан інших людей, здатність співпереживати і співчувати, вміння спілкуватися з однолітками. Прищеплюючи дітям уміння міжособистісного спілкування, необхідно одночасно вдосконалювати ці ж уміння педагогам і батькам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байбаков, А.М. Введение в педагогику толерантности: учеб.-метод. пос. для педагогов и студентов. Волгоград : Изд-во ВГИПК РО, 2002. 12 с.
2. Гершунский Б. С. Толерантность в системе ценностно-целевых приоритетов образования. *Педагогика*. 2003. № 1. С.3-10.
3. Нікольсон П. Толерантність як моральний ідеал. «Вісник» УрМІОН. 2002. №1. С. 5-9.

*Худа Неоніла Михайлівна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,*

ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реформування системи шкільної освіти в Україні базується на гуманістичній парадигмі, на такій побудові освітнього процесу, коли кожна дитина виконує роль суб'єкта діяльності та спілкування. Відповідно оновлюються не лише зміст, але і форми організації, стратегії та технології навчання і виховання.

Оптимізувати процес формування компетентностей молодших школярів у Новій українській школі покликані педагогічні технології. З цією метою учителі початкової школи найчастіше використовують: технології особистісно-орієнтованої освіти, технології проблемного навчання і виховання, проєктні технології, інформаційно-комунікаційні технології, технології розвитку критичного мислення та ін.

У сучасній демократичній Україні, на етапі активного розвитку інформаційного суспільства, формування у молодших школярів критичного мислення в освітньому процесі набуває все більшої актуальності. Адже найціннішим результатом початкової освіти в особистісному вимірі (визначеним у Концепції Нової української школи) є здорова дитина, мотивована на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя; це учень / учениця, які вміють вчитися з різних джерел і критично оцінювати інформацію, відповідально ставитися до себе та інших людей, усвідомлювати себе громадянином / громадянкою України [1]. Тому розвинуте критичне мислення молодших школярів є запорукою їх успішного життя суспільстві.

Розвиток критичного мислення, здатності чітко та аргументовано формулювати і висловлювати свої судження; критично розмірковувати на основі вже вивченого, оцінювати здобуту інформацію та її джерела, виокремлювати головне, аналізувати, робити висновки, пов'язувати нову інформацію з уже вивченою, використовувати отриману інформацію в особистому житті; визначати власну ідентичність як особистості, громадянина, члена родини, етнічної, релігійної, регіональної та локальної спільноти – ці завдання є одними з головних у таких освітніх галузях, як «Математична», «Мовно-літературна», «Громадянська та історична», «Природнича» «Технологічна», «Соціальна і здоров'язбережувальна» та інші згідно з Державним стандартом початкової освіти [2].

Феномен розвитку критичного мислення у своїх наукових працях досліджували багато науковців: Дж. Брунер, Л. Виготський, Д. Дьюї, М. Ліпман, Д. Макінстер, Р. Пауль, Ж. Піаже, Д. Халперн та інші. Українські вчені також мають досвід у вивченні означеного питання (О. Белкіна-

Ковальчук, І. Большакова, І. Бондарчук, Т. Воропай, Н. Вукіна, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло, Л. Терлецька Л. Шимон та інші).

Ідея розвитку критичного мислення на теренах української дидактики і методики навчання з'явилася лише наприкінці ХХ століття, коли український учений О. Тягло акцентував увагу на доцільності розвитку критичного мислення в умовах інформаційного суспільства і доводив, що критично мислити можна навчити: «Його культуру слід цілеспрямовано й терпляче вирощувати на всіх рівнях, починаючи з першого класу школи, потім – у вищому навчальному закладі й у різних інститутах післявузівської освіти» [3, 91].

В нашій роботі ми розглядаємо критичне мислення як складний процес, що починається із залучення інформації, її критичного осмислення та завершується прийняттям рішення.

Метью Ліпман – професор філософії Колумбійського університету, консультант ЮНЕСКО з освітніх питань, Фундатор Інституту критичного мислення США стверджує, що критичне мислення – «вміле відповідальне мислення, що дозволяє людині формулювати надійні вірогідні судження, оскільки воно: а) ґрунтується на певних критеріях; б) є таким, що само коригується; в) впливає з конкретного контексту» [4].

М. Ліпман виділяє шість ключових елементів критичного мислення:

1. Уміння мислити передбачає володіння певними прийомами, які в сукупності створюють перевірену на практиці ефективну методологію опрацювання інформації.

2. Відповідальність передбачає, що людина, звертаючись до інших, усвідомлює обов'язок аргументувати власну позицію і піддавати сумніву аргументи опонента.

3. Формулювання самостійних суджень як продукт критичного мислення означає, що воно спрямоване на творчу мисленнєву діяльність, а не на репродуктивне мислення.

4. Дуже важливими є критерії, до яких апелює, на які спирається критичне мислення. Критерії – це положення, які бере до уваги критично мисляча людина, оцінюючи ідеї у процесі їх аналізу чи критики. Проте критерії не можуть бути абсолютизованими, у процесі критичного мислення вони піддаються сумніву, зміні або навіть заміні на інші.

5. Самокорекція потребує, щоб людина використовувала критичне мислення як метод, звернений на її власні судження з метою їх виправлення чи покращання.

6. Використання загальних критеріїв не виключає уваги та чуйності до контексту. Адже загальні критерії мають обов'язково перевірятися на відповідність і на можливість зміни у кожному конкретному випадку [5].

Однак потрібно враховувати й те, що критичне мислення формується в результаті діалогу, воно передбачає дискусії між його учасниками, тому, в практиці початкової школи, можна зустріти такі методи і методичні прийоми розвитку критичного мислення: «Мозкова атака», «Асоціативний кущ», «Кубування», Таблиця «ЗХД», «Шкала думок», «Займи позицію», «Незакінчені

речення», «Так і ні», «Коло ідей», «Чотири кути», «Інтерактивна дискусія», «Ажурна пилка», «Прес», «Снігова куля» тощо. Діалог – це зіткнення різних точок зору. І завдання учителя – зуміти навчити без остраху, висловлювати власну думку, не ображаючи іншого.

Усі запропоновані стратегії розвитку критичного мислення, при оптимальному застосуванні та поєднанні, здатні значно підсилити ефективність освітнього процесу в початковій ланці й отримати гідний результат у вигляді компетентностей, необхідних для життя та подальшого навчання молодших школярів.

Отже, критично мислити – не означає піддавати сумніву або критикувати усе почуте, а розумно, зважено розглядати різноманітні підходи для винесення обґрунтованих суджень і рішень. Вважаємо, що найбільш продуктивною технологією, за допомогою якої можна сформувавши нову інноваційну особистість, є технологія розвитку критичного мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти. [Електронний ресурс]. URL : <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/>

3. Тягло А. В. Критическое мышление на основе элементарной логики : учеб. пособие. Харьков: Центр усовершенствования социологического образования, 2001. 210 с.

4. Ліпман М. Чим може бути критичне мислення. Вісник програм шкільних обмінів. 2006. № 27. С. 17-23.

5. Lipman M. (1988). Philosophy goes to school. Philadelphia: Temple University Press. 229 p.

Шевчук Ірина Анатоліївна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*